

DAFTAR ISI

CATATAN DOSEN PEMBIMBING	i
PERNYATAAN KEASLIAN KARYA.....	ii
KATA PENGANTAR.....	iii
ABSTRAK	iv
ABSTRACT	v
DAFTAR ISI	vi
DAFTAR TABEL	ix
DAFTAR GAMBAR.....	x
Bab 1 PENDAHULUAN	1
1.1 Latar Belakang Persoalan Perancangan	1
1.2 Rumusan Permasalahan Arsitekrural.....	2
1.3 Tujuan dan Sasaran.....	3
1.3.1 Tujuam.....	3
1.3.2 Sasaran.....	3
1.4 Metode	3
1.5 Peta Persoalan.....	5
1.6 Metoda Pemecahan Persoalan Perancangan yang Diajukan.....	6
1.6.1 Hunian	6
1.6.2 Masjid.....	7
1.7 Orginalitas Tema.....	8
Bab 2 PENELUSURAN PERSOALAN PERANCANGAN DAN PEMECAHANNYA.....	9
2.1 Narasi Konteks Lokasi, Site, dan Arsitektur.....	9
2.1.1 Lokasi dan potensi.....	9
2.1.2 Arsitektur.....	11
2.2 Peta Kondisi Fisik Lingkungan sekitar	12
2.3 Prediksi Pengembangan Kawasan Kampung Jogokariyan	15
2.4 Batasan Rancangan	17
2.5 Data Lokasi dan Peraturan Bangunan Terkait	18

2.5.1	Rencana Tata Bangunan dan Lingkungan	18
2.5.2	Rencana Tata Ruang Wilayah	19
2.5.3	Ukuran Lahan dan Bangunan Masjid	20
2.5.4	Ukuran Lahan dan Bangunan Hunian	23
2.5.5	Nilai Sosial Kehidupan Masyarakat Setempat	25
2.6	Kajian Tema Perancangan	26
2.6.1	Narasi Problematika Tematis	26
2.6.2	Paparan Teori yang dirujuk	27
2.7	Kajian Masjid.....	45
2.7.1	Peran masjid	45
2.7.2	Peran masjid <i>Spaces for nonmuslims spiritual meanings</i> pada masjid 46	
2.7.3	<i>Spaces for muslims spiritual meanings</i> pada masjid.....	46
2.7.4	Kebutuhan Fasilitas Masjid	47
2.7.5	Masjid sebagai pusat pemberdayaan umat	49
2.8	Kajian Rumah Hunian atau Rumah Tinggal.....	51
2.8.1	Peran rumah.....	51
2.8.2	Kriteria hunian nyaman	51
2.9	Kajian Konsep Figuratif Rancangan.....	53
2.9.1	Analisis rancangan aktivitas pengguna masjid.....	53
2.9.1	Analisis rancangan aktivitas pengguna hunian.....	56
2.9.2	Analisis Rancangan Hubungan Ruang pada Masjid.....	58
2.9.3	Analisis Rancangan Hubungan Ruang pada Hunian.....	61
Bab 3 ANALISIS DAN KONSEP PERANCANGAN		63
3.1	Ilustrasi Hasil Rancangan Konseptual pada hunian.....	63
3.1.1	Rancangan skematik kawasan hunian	63
3.1.2	Rancangan skematik selubung bangunan	67
3.1.3	Rancangan skematik interior bangunan.....	68
3.1.4	Rancangan skematik sistem struktur	69
3.1.5	Rancangan skematik utilitas	69
3.1.6	Rancangan skematik akses difabel dan keselamatan bangunan	70
3.1.7	Rancangan skematik detail arsitektural	71

3.2	Ilustrasi Hasil Rancangan Konseptual pada masjid	73
3.2.1	Rancangan skematik kawasan masjid	73
3.2.2	Rancangan skematik selubung bangunan	75
3.2.3	Rancangan skematik interior bangunan.....	75
3.2.4	Rancangan skematik sistem struktur	76
3.2.5	Rancangan skematik utilitas	77
3.2.6	Rancangan skematik akses difabel dan keselamatan bangunan	78
3.2.7	Rancangan skematik detail arsitektural	79
Bab 4	DESKRIPSI DAN HASIL RANCANGAN	80
4.1	Rancangan Kawasan Tapak	80
4.2	Rancangan Hunian	81
4.2.1	Rancangan tapak hunian.....	81
4.2.2	Rancangan massa hunian.....	82
4.2.3	Rancangan selubung bangunan	84
4.2.4	Rancangan interior.....	85
4.2.5	Rancangan sistem struktur.....	86
4.2.6	Rancangan skema air bersih dan kotor	87
4.2.7	Rancangan akses difabel.....	88
4.3	Rancangan Masjid.....	89
4.3.1	Rancangan skematik tapak masjid.....	89
4.3.2	Rancangan selubung bangunan	91
4.3.3	Rancangan interior bangun	91
4.3.4	Rancangan sistem struktur.....	92
4.3.5	Rancangan skematik air bersih dan air kotor	93
4.3.6	Rancangan akses difabel.....	94
Bab 5	UJI DESAIN	95
5.1	Pengujian Desain	95
5.1.1	Kesimpulan Review Evaluatif dari Kuesioner pada Rancangan Masjid	95
5.1.2	Kesimpulan Review Evaluatif dari Ketua Remaja Masjid Jogokariyan 2017-2019 pada Rancangan Hunian	97
Bab 6	DAFTAR PUSTAKA	103

DAFTAR TABEL

Tabel 1.1. Tabel alternatif pemecahan persoalan pada hunian Sumber: Penulis ...	6
Tabel 1.2. Tabel alternatif pemecahan persoalan pada masjid	7
Tabel 2.1. Rumah yang bersedia untuk direnovasi oleh pihak masjid Jogokariyan	14
Tabel 2.2. Rencana tata ruang wilayah.....	19
Tabel 2.3. Profil fasilitas bangunan masjid Jogokariyan pada tahun 2014	22
Tabel 2.4. Ukuran lahan bangunan hunian yang dirancang	23
Tabel 2.5. Pengembangan alternatif pemecahan masalah hunian menggunakan <i>separation in space</i>	28
Tabel 2.6. Pengembangan alternatif pemecahan masalah hunian menggunakan <i>separation in time</i>	32
Tabel 2.7. Pengembangan alternatif pemecahan masalah hunian menggunakan <i>separation in relation</i>	38
Tabel 2.8. Pengembangan alternatif pemecahan masalah masjid	42
Tabel 2.9. Analisis rancangan aktivitas pengguna masjid.....	53
Tabel 2.10. Analisis rancangan aktivitas pengguna hunian	56

DAFTAR GAMBAR

Gambar 1.1. <i>Contradiction problem</i>	4
Gambar 1.2. Peta pemecahan persoalan dengan metode TRIZ.....	4
Gambar 1.3. Peta persoalan	5
Gambar 2.1. Peta lokasi masjid Jogokariyan.....	9
Gambar 2.2. Kegiatan keagamaan yang melebihi kapasitas daya tampung masjid	10
Gambar 2.3. Kampung ramadhan di Jogokariyan	10
Gambar 2.4. Masjid Jogokariyan tahun 1965 – 1999.....	11
Gambar 2.5. Masjid Jogokariyan tahun 1999 – 2003.....	11
Gambar 2.6. Masjid Jogokariyan tahun 2003 – sekarang.....	12
Gambar 2.7. Kondisi fisik kawasan masjid Jogokariyan.....	13
Gambar 2.8. Tipologi hunian kampung Jogokariyan	15
Gambar 2.9. Pengembangan kawasan kampung Jogokariyan tahap 1	15
Gambar 2.10. Pengembangan kawasan kampung Jogokariyan tahap 2.....	16
Gambar 2.11. Pengembangan kawasan kampung Jogokariyan tahap 3.....	16
Gambar 2.12. Pengembangan kawasan kampung Jogokariyan tahap 4.....	17
Gambar 2.13. Batasan rancangan	17
Gambar 2.14. Peta RTBL kawasan kampung Jogokaryan	18
Gambar 2.15. Ukuran lahan masjid Jogokariyan	20
Gambar 2.16. Kondisi tapak Jogokariyan	21
Gambar 2.17. Susana ruang sholat utama pada waktu sholat.....	23
Gambar 2.18. Semangat gotong royong masyarakat Jogokariyan pada saat kampung ramadhan	25
Gambar 2.19. Nilai toleransi masyarakat Jogokariyan.....	25
Gambar 2.20. Nilai toleransi masyarakat Jogokariyan.....	26
Gambar 2.21. Denah masjid secara umum.....	48
Gambar 2.22. Kriteria utama factor kenyamanan pada.....	52
Gambar 2.23. Hubungan ruang jamaah wanita di masjid Jogokariyan.....	58
Gambar 2.24. Hubungan ruang jamaah laki – laki di masjid Jogokariyan.....	59

Gambar 2.25. Hubungan ruang jamaah keseluruhan di masjid Jogokariyan	60
Gambar 2.26. Hubungan ruang komersial pada hunian	61
Gambar 2.27. Hubungan ruang hunian pada hunian	61
Gambar 2.28. Hubungan ruang hunian secara keseluruhan	62
Gambar 3.1. Skematik zonasi ruang pada hunian	63
Gambar 3.2. Skematik pengembangan ruang pada hunian	64
Gambar 3.3. Skematik pengembangan massa bangunan pada hunian	65
Gambar 3.4. Skematik site plan pada hunian	66
Gambar 3.5. Skematik kawasan pada hunian	66
Gambar 3.6. Skematik selubung pada hunian	67
Gambar 3.7. Skematik bukaan pada hunian	67
Gambar 3.8. Skematik interior pada hunian	68
Gambar 3.9. Skematik struktur pada hunian	69
Gambar 3.10. Skematik utilitas pada hunian	69
Gambar 3.11. Skematik akses difabel pada hunian	70
Gambar 3.12. Skematik interior ruang difabel pada hunian	70
Gambar 3.13. Skematik detail arsitektural pada hunian	71
Gambar 3.14. Skematik detail material arsitektural pada hunian	71
Gambar 3.15. Skematik site plan pada masjid	73
Gambar 3.16. Skematik pengembangan massa bangunan pada masjid	74
Gambar 3.17. Skematik selubung bangunan pada masjid	75
Gambar 3.18. Skematik interior bangunan pada masjid	75
Gambar 3.19. Skematik struktur bangunan pada masjid	76
Gambar 3.20. Skematik utilitas bangunan pada masjid	77
Gambar 3.21. Skematik akses difabel bangunan pada masjid	78
Gambar 3.22. Skematik detail arsitektural bangunan pada masjid	79
Gambar 4.1. Situasi kampung Jogokariyan	80
Gambar 4.2. Tapak kawasan kampung Jogokariyan	81
Gambar 4.3. Massa hunian	83
Gambar 4.4. Selubung hunian	84
Gambar 4.5. Interior hunian	85
Gambar 4.6. Interior ruang bersama	85

Gambar 4.7. Rancangan sistem struktur pada hunian	86
Gambar 4.8. Rancangan skema air kotor pada hunian	87
Gambar 4.9. Rancangan skema air bersih pada hunian.....	88
Gambar 4.10. Rancangan akses difabel pada hunian	88
Gambar 4.11. Rancangan skematik tapak pada masjid	89
Gambar 4.12. Rancangan open space pada masjid.....	90
Gambar 4.13. Rancangan selubung pada masjid.....	91
Gambar 4.14. Rancangan interior pada masjid	91
Gambar 4.15. Rancangan sistem struktur pada masjid.....	92
Gambar 4.16. Rancangan sistem air bersih dan kotor pada masjid.....	93
Gambar 4.17. Rancangan akses difabel pada masjid	94
Gambar 5.1. Pertanyaan no 1	95
Gambar 5.2. Pie chart pertanyaan no 1.....	96
Gambar 5.3 Pertanyaan no 2	96
Gambar 5.4 Pie chart pertanyaan no 2.....	97
Gambar 5.5 Review rumah tipe 1.....	98
Gambar 5.6 Review rumah tipe 2.....	99
Gambar 5.7 Review rumah tipe 3.....	100
Gambar 5.8 Review rumah tipe 4.....	101
Gambar 5.9 Review eksisting dan interior	102